

rendszerek. Csak azért látszanak ködszerű foltoknak, mert nagyon messze vannak. A Tejút-rendszerhez legközelebb eső, »szomszédos« ködfolttól 850.000 fényév választ el bennünket. Természetesen ilyen távolságból már a Tejút-rendszer is csak ködfoltnak látszanék. Ha például valakinek sikerülne eljutni a szép Andromeda-ködfolt valamely csillagára, úgy gyönyörködhetne onnan a Tejút-rendszer fényképében, mint mi az Andromeda-csillagrendszerében.

A ködfoltok, vagyis csillagrendszerek száma is nagy, de valószínűleg nem végtelen. Még az is lehetséges, hogy a ma ismert csillagrendszerek valamely magasabbfokú rendszerhez tartoznak. De a világegyetem mai ismerete szerint nem valószínű, sőt éppenséggel valószínűtlen, hogy »végtelen« lenne. A modern csillagászat és a modern fizika mindenütt kimutatta a világegyetemben a rendszert.

De sehosem juthatott nyomára az emberéhez hasonló életnek. »Nem hiszem, — írja A. S. Eddington — hogy az egész teremtés azt az egy bolygót választotta volna célnak, amelyen élünk; az idő végtelen lefolyásának közepette nem szabad azt képzelnünk, hogy mi vagyunk az egyetlen fajzat, amely a tudat rejtelmével megajándékozott, vagy meg fog ajándékozni. De ugyanekkor azt kell hinnem, hogy a jelen időben a mi fajunk a legtökéletesebb; a Tejút-rendszernek és a többi égvilágnak óriásszámú csillagaiból egy sem tekinthet le olyan színjátékra, amelyet a mi Napunk ragyog be sugaraival«.

SZICILIAI EMLÉKEK.

Írta: Wagner János dr.

A palermói növénykert.

Palermóban már április elején is nagy a hőség. Az utcákon számár- és öszvérfogatok robognak; az érdekes fejdísz viselő állatok nemcsak a vidéken, hanem a városokban is fontos szerepet töltenek be a közlekedésnél. A poros járdákon, az égetően tűző nap melegében rengeteg gyerek hancúrozik. Végre célunkhoz érkezünk. Hatalmas rácsos kerítés zárja körül a kertet. A kert igazgatója Montemartini dr., aki egyúttal az ottani egyetem növénytan tanára, szívesen fogad és készséggel áll rendelkezésünkre. Kérésünkre megengedi nekünk állatok és növények gyűjtését. Mielőtt ehhez hozzáfognánk, szét nézünk a kertben. Az »Orto« kellős közepén pompásan berendezett, óriási vízmedence ötlük szemünkbe. Benne a vizinövények legkülönbözőbb fajai tenyésznek, este pedig fürdőző békái hangversenyeznek. Egy érdekes kis vízcisiga is él benne, amelynek balra csavarodott a háza; *Physa acuta*, akváriumaink jól ismert lakója. A kis tó körül hatalmas fák adnak árnyékot, a fák alatt mindenütt szicíliai buja növényzet. Már szinte szeretnők a gyűjtést elkezdeni, azonban előbb még megnézzük az üvegházakat. Persze rengeteg bennük a pálma, a forróégyi növények fajainak százai, és kaktusz, mindenféle kaktusz. Ezek talán a leggazdagabban vannak képviselve és a növényházakon kívül is mindenütt ellepi a földet és a sziklákat. Óriásnagyságú medvetalpaktuszok (*Opuntia*), remekszép *Cereus*-ok, gömbkaktuszok díszlenek a szabadban, kertekben és a kerteken kívül. A növények között csodálatosan szép, tarka gyíkok surranak el. Elkezdődik a vadászat. Persze fogóeszközt nem hoztunk magunkkal és így pusztán kézzel csak nehezen sikerül a gyűjtés. A tüskés növények különben sem kellemesek. Csak elvétve sikerül egy-egy ürge állatot elkapni és a magunkkal hozott kézi ketrecünkbe dugni.

Részlet a palermói növénykertről. Dr. Wagner János felvétele.

Nagyon szép, zöld és fekete foltokkal tarkázott gyíkok, akkorák, mint a nálunk is honos ürgegyík, de sokkal élénkebb színűek, szebben mintáztak. A hím és a nőstény színe különböző. Tudományos nevük *Lacerta (Podarcis) tiliguerta*. Egy régi fal hasadékaiban valami furcsa, barnásszürke, gyíkszerű állatot is sikerült elcsípnünk. Ez a gekkó (*Tarentola mauritanica*); éjjeli állat és arról nevezetes, hogy lábain tapadókorongok vannak, amelyek segítségével még a legsímább üvegfalon is könnyen szalad fel és le. Vigyázni is kell rá, mert a terráriumokból könnyen kiszökhet. A bennszülött olaszok nagyon félnek tőle és hozzá nem nyúlának a világért sem. Pedig jámbor kis jószág, emberre egyáltalában nem veszélyes. Egy kedves békát is sikerült megismernünk: a földivarangy egy érdekes válfaját, a tudósok latinul *Bufo bufo spinosus*-nak nevezik. A legérdekesebb állatok persze itt is a csigák. A palermói növénykertnek a hatalmas meztelen fajokon kívül egy különösen érdekes, különleges állata is van. Ez az úgynevezett »félmeztelen« csiga; egy különös alkotású csigatya, amelynek van ugyan héja, de nem tud bele visszabujni, mert háza kicsiny, maga pedig akkora, hogy úgy látszik, mintha a házat a teste végén csak »dísz«-nek viselné. Ez természetesen csak az első pillanatra látszik úgy, mert hiszen ez a héjacska nem dísz, hanem elcsökevényesedett maradványa a hajdani házának. Még érdekesebb az állat életmódja. Ez a csiga ugyanis nem növényevő, mint legtöbb jámbor házaskak, hanem ártatlannak látszó alakja ellenére húsevő ragadozó állat, amely földigilisztákat támad meg és fogyaszt el. Ezért neki is be kell néha bujnia a földbe, hogy kedves csemegéjét megszerezhesse. Ilyenkor a nagy ház csak alkal-

Halászbárkák a tengeren. Dr. Wagner János felvétele.

matlan volna és akadályozná a mozgásban. Nyilván ezért is csökevényesedett el a héja. Az állatnak hazánkban szintén élnek rokonai, de ezek is nagyon ritkák. A malakologusok, vagyis azok a tudósok, akik kis csigák tanulmányozásával foglalkoznak, a palermói fajt *Daudebardia Maravignae*-nak nevezték el. Ritkaságunk birtokában megelégedéssel távozunk a nevezetes kertből, de útközben még néhány fiatal kaktuszhajtást vágunk zsebre, hogy megörvendeztessük vele otthoni növényszakos barátainkat, bár mások is örömmel fogadják, hiszen ma a kaktusz a »nagy divat«. Azután hazafelé ballagunk. Kint a megszokott olasz kép fogad: ilyenkor este már mindenki az utcán van. A hajcsárok hihetetlen üvöltözéssel terelik haza kecskenyájukat, vadképű szicíliai katonák énekelve vonulnak tova, sötétbarnára sült suhancok az utca közepén labdarugómérkőzést rendeznek, a gyümölcsárosok és az utcai halkereskedők rikácsolva kínálják portékájukat, a kapuk alatt pedig folyik az udvarlás. Sietve igyekszünk haza, mert másnap már korán ki akarunk érni Mondelloba.

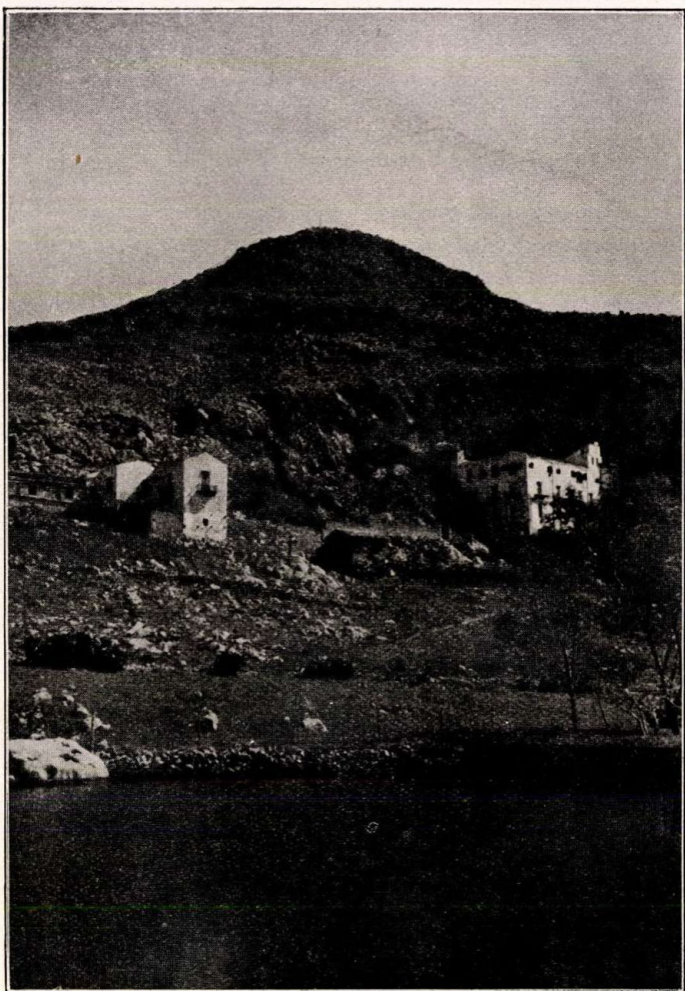
Sirokko a mondelloi tengerparton.

A palermóiak kedvelt kirándulóhelye Monreale és az alatta elterülő Mondello. Monreale régi város, székesegyházát II. Vilmos a XII. század végefelé építette, Mondello azonban újabb település, amelynek tengerpartján nyaranta modern fürdőélet folyik. Április elején ott még minden csendes; a kilométeres homokpart néptelen, csak egy-két halász lézeng rajta és a nagy víztükrön semmi élet sem látszik. A hullámok egyenletes, álmosító morajlással verődnek a parthoz, távol,

a mélyebb vizekben, hatalmastestű halak tűnnek fel, játékos kedvükben hol elmerülnek, hol felbukkannak, mint a kilőtt nyílvevő tovább surrannak és mihamar elnyeli őket a mérhetetlen víztömeg. Fehértestű sirályok cikáznak felettünk, hatalmas szárnyuk alig-alig lebben mialatt elúsznak a levegőben, csak éles, vijjogó hangjuk hallatszik le hozzánk. Aztán friss szellő kergetődzik az előbb még lomhán, lustán mozgó tengeren. Apró ráncok képződnek a felbodrozódó víztükrön és a szellő vígan hajtja őket a part felé. Üde, sóspárás levegő, a tenger lehelete árad felénk. Lassanként erősebb szél kerekedik és kezdünk aggódni az időjárás miatt. Mert ilyenkor a beszédnek ez az egyetlen tárgya, amely valamennyiünket érdekel. Valóban »benne« élünk most az időben: benne süt-kérezünk vagy didergünk, benne ázunk-fázunk, izzadunk, sülünk, főlünk vagy fagyoskodunk. Szerencsénk van, mert csak sirokkót kapunk, amelyet az olaszok ugyan nem nagyon szeretnek, de a természetrajzi gyűjtők annál inkább kedvelnek. A meleg déli szél ugyanis alaposan felkorbácsolja a hullámokat, és ha a hullámjárás erős, a tengeri állatok százait dobja ki a partra. A tenger hullámai nem ritkán négy-öt emeletnyi magasságra is felcsapnak és ilyenkor a fehéren porzó vízből érdekes állatok kerülnek a partra. A bennszülött olaszok nem szeretik, mert jövedele az emberben általános lelki szorongást okoz. A sirokkó közeledését a légsúlymérő esése már órákkal előre jelzi, barogrammja a henger szalagján néha 10–20 milliméter mélységű, meredekesű tölcsért mutat.*) Az ott élő embereken levertség, lehangoltság vesz erőt. Még az olasz törvénykönyv is figyelembe veszi ezt a különleges körülményt, úgyhogy a sirokkó alkalmával elkövetett bűncselekmények esetében a sirokkót enyhítő körülménynek veszik.

A levegő megtelik párával. Lassú permeteg ereszkedik alá. Nem eső, mert még nem esik, nem is köd, hanem a finoman szitáló párázat úgy tölti be a levegőt, mintha estében megállt volna. A langyos szellő azonban megerősödik, szellé, viharra növekedik; a felhők az égen sűrű tömegekben vonulnak fel. Alsó rétegüket el-elkapja az erős szél és foszlányokra tépve vonszolja magával. A halászok sietve vonulnak vissza a kikötőkbe, két halászbárkának éppen csak, hogy sikerült a csendes vízre érnie. Gyorsan lefényképezzük őket és megkezdjük a gyűjtést, mert erre alkalmasabb időt nem kívánhatunk. A homokos part már tele van kivetett állatokkal. Elszórtan szépiacsontok fehérlenek, itt-ott feketetüskés tengerisünök hevernek és a tengeripókok páncéljai már a napon száradnak. A legváltozatosabbak persze a puhatestűek. Ezeket rengeteg sok alak képviseli. A kagylók közül különösen az erős-bordázatú *Cardita*-k ötlenek szembe, valamint a szívkaagyó (*Cardium*), a Noé-bárkája (*Arca Noe*) és a lapos, finomhéjú *Tellina*-k. Gyűjtünk is belőlük eleget. A csigák természetesen még ezeknél is sokkal változatosabbak. Mindenféle alkajuk képviselve van. Hátulkopoltyús haslábúak, tüskesházú *Murex*-ek, karcsú *Cerithium*-ok, hatalmas *Conus*-ok, remekszép tengerifülek (*Halotis*) hevernek tarka sokaságban egymás közelében és igen sok más ritka és közönséges alak, de ki győzné őket mind felsorolni? A mikrofaunát összegyűjteni pedig teljesen lehetetlennek látszik. Söpörni lehet a sok apró héjat és rostával kellene itt dolgozni. Összegyűjtjük azt, amit tudunk. Nemcsak a magunkkal hozott dobozok telnek meg, hanem már minden zsebünk is tele van különböző héjakkal. Még a tengeri tüskeshéjű állatokból is viszünk emlékebe néhány darabot. Ezek közt is akadnak nagyon érdekes alakok. Tengerisünök páncéljai, apró kis tengericsillagok és néhány kigyókarú állat. Az apróbb tüskeshéjűek a napon hamarosan megszáradnak és nagyon csinos emléktárgyak válnak belőlük. Amikor hazafelé indulunk, a sirokkó még egyre tart. Néha napokhosszatt, sőt hetekig fúj, ereje azonban nagyon változó. Kitérősei néha valóságos

*) (I., »Abazia e la riviera del Carnaro«, Anno IX, No. 11–12, p. 32–33)

A Monte Pellegrino csúcsa. Dr. Wagner János felvétele.

viharra fajulnak. Ilyenkor mindig veszedelmet jelent a tengeren, és kárt okoz a partokon. Évekkel ezelőtt egyszer tavasszal ilyen vihar egy Afrikából visszatérő fürjcsapatot lepett meg, mely alkalommal a parti lakók a holtrafáradt madarakat pusztán kézzel számszámra fogdosták össze. Ehhez hasonló szélrohamok döntötték rommá a Földközi-tenger számos kikötőjét, úgyhogy például a cataniai kikötőt egy évszázad leforgása alatt háromszor kellett újra megépíteni. A sirokkó tehát, ha megharagszik, bizony sok kárt okozhat, de mindez eltölpül azzal az áldással szemben, amelyet magával hoz. Kítőró haragja csak rövid ideig szokott tartani. Alighogy a szél elállt, a sűrű felhők szétszakadoznak, kisüt a nap és szétszórja sugarait a langyos levegőben. Az egész vidék ragyogó színekbe öltözik, az emberek jókedvűek lesznek és a természet barátai jó zsákmányuknak örvendve, térnek haza.

Kirándulás a Monte Pellegrinóra.

Palermótól északra, közvetlenül a tenger partján mered közel 600 méternyi magasságba a nevezetes Monte Pellegrino szürke sziklatömege. Rendkívül szép alakja már messziről szembeötlik. Szürke mészközsikláin nem nő fa, sem bozót, oldala meredeken emelkedik a tenger partjáról és kopársága a látnivágyó turistát semmi jóval sem biztatja. Talán csak a kilátás a tetejéről csábíthatja fel rá a vendégeket. Pedig állatvilága ugyancsak érdekes és megérdemli, hogy vele kissé foglalkozzunk. Ugyanis könnyűszerrel találhatunk ott olyan fajokat, amelyeket másutt csak a legnagyobb nehézségek árán szerezhetünk meg. Ma már a hegy megmászása sem okoz

nehézséget. Az ide-oda kanyargó vonalban felvezető kényelmes úton hatalmas autóbuszok szállítják fel a turistákat a kis menházig. A hegycsúcs közelében Szent Rozália barlangját láthatjuk. Ott találták meg 1664-ben Szent Rozália csontjait, és onnan szállították le azokat Palermóba. Jelenlétük, a hagyomány szerint, megszabadította a várost a pestistől és az odavaló nép azóta Szent Rozáliát védőszentjének tiszteli. A barlang közeléből nagyszerű kilátás nyílik a tengerre és ha a szomszéd udvarból a fürjvadászok üvöltöző kutyái az embert nem zavarják, kellemes perceket tölthet ott. A menedékház szármalmas kis tákolmány, amelyben főképen nagyon sok légy és más rovar kedveskedik a turistának. Ebédre persze csak száraz kecskesajtot lehet kapni, amely még igen rossz-szagú is, valamint kőkemény kenyeret. Szerencsére a jó bor mindenért kárpótol. Nem időzünk ott sokáig, hanem hozzáfogunk a gyűjtéshez. A Monte Pellegrinó főképen a puhatestűek számára igen kedvező tartózkodási hely. Ez pedig, mindentől eltekintve, már csak azért is fontos, mert hiszen köztudomású, hogy egész Olaszország területén a legtöbb szárazföldi csigát Palermóban fogyasztják el. Már a palermói utcákat járva, minden idegennek szemébe ötlök a »maruzzea«, a csigaárus, aki házról-házra járva, kínálja megvételre csiga-portékáját. Fönt, a hegy tetején »versenytsákkal« találkozzunk. A csigagyűjtők szerszáma egy rövid, meggörbített vasrúd, amellyel feltúrják a mészközsiklák között még található kevés földet. A legdúsabb zsákmány, úgy látszik, azokban a földdel félig telt lyukakban akad, amelyek magukban a sziklákban vannak. Itt tömegesen gyűjthetjük a zöldes-sárgahéjú *Helix aperta*-t, az érdesen bordázott *Helix Mazzullii*-t, valamint a hófehér, remekszép *Iberus*-okat. Az elhalt állatok házai a sziklák tövében hevernek és könnyebben gyűjthetők, azonban az élő állatokat rendszerint csak nagy fáradtsággal tudjuk épen és sértetlenül a sziklából előkaparni. A Monte Pellegrinó szürkésfehér mészkövében ugyanis akadnak egyes könnyen elporladó részek és ennek következtében a szikladarabok, amelyek a hegy egész felületét alkotják, nagyon sajtáságos módon vannak átlukasztva és szétmállasztva. Gyakran többbarasznyi hosszúságú de csak hüvelyknyi széles folyosókra akadunk. E folyosók mélyén mindig csigák vannak, néha nagy számmal és egymás hátán, ugyanabban az üregben. Bizony jó szolgálatot tesz ilyenkor a csipesz és a feszítővas, mert pusztakézzel egyáltalán nem boldogulnánk velük. Így is sok példány megsérül, annál nagyobb azonban az öröm, amikor éphéjú állatok is előkerülnek. A jól futó gyíkok gyűjtése a sziklák között persze még több bajlódással jár. Alig tudunk közülük egyet-egyet elcsípni. Ott is a hatalmasabb természetű *Lacerta tiliguerta* és a kisebb *Lacerta sicula* él, a mi faligyíkjunk rokonai. *Bufo*-kat is sikerül zsákmányolni. Közben észrevétlenül ugyan, de annál erősebben sültünk le a napon. Még csak április elején járunk, de a nap már úgy tűz, mint ahogyan nálunk, otthon, nyár derekán szokott. Egynapos gyűjtés alkalmával tökéletesen le lehet sülni. Ez ugyan kissé kellemetlen, de visszafelé menet mégis megállapíthatjuk, hogy a kirándulás kitűnően sikerült. Mert a természet kedvelői számára a karsztos terület sem unalmas, kihalt kötetlen, mint ahogyan azt a legtöbb ember elképzei. Tele van rendkívüli érdekességekkel, mind a felszínen, mind a föld alatt, és egyes vad részei valóban szépek mondhatók. Sziklaszirtjei helyenként a leg-szeszélyesebb, a leghihetlenebb formákat alkotják. A turisták számára azonban talán a legszebb és a legvonzóbb marad a karsztvidék földalatti világa, a barlangok titokzatos, néma birodalma. A Monte Pellegrinón és környékén is éppen most folynak nagyobbarányú munkálatok, hogy ezeket a földalatti nagyszerű üregeket, amelyekben a földalatti folyó víztömege néha tombolva ömlök, a turisták számára járhatóvá tegyék. A földalatti turisztika derék úttörői dicséretet és köszönetet érdemelnek.

Amint a hegyről lefelé megyünk, visszatekintünk a félelmes, magas sziklatömegre. Nem csodálkozunk azon, hogy az odavaló babonás és ostoba nép hátborzongató meséket talált ki barlangban lakó szellemekről, hegyen lakó óriásokról, repülő csontvázakról. Nemcsak a ködös északon, de ott lent is keletkeznek képzeletszülte történetek. Ezek azonban már kevésbé érdekelnek bennünket. Megelégszünk azzal, amit az öreg hegy mint valóságot nyújtott nekünk. Még egyszer visszanezünk és elbúcsúzunk tőle.

A MAGYAR KÖSZÁLI-KECSKÉRŐL.

Válasz Szalay A. Béla »A Természet« november havi számában megjelent közleményére

Írta: **Maderspach Viktor.**

Mindenekelőtt Szalay A. Béla fent említett cikkében hozzám intézett kérdéseire igyekszem mennél részletesebben válaszolni. Ennek az írói kötelességemnek teljesítésénél az az elgondolás vezet, hogy Szalay személyesen óhajtja azt a barlangot felkutatni, amelyre újból rátalálnom nem sikerült. Erre a feltevésre közleményének tartalma és kérdéseinek tárgya mindenesetre feljogosít.

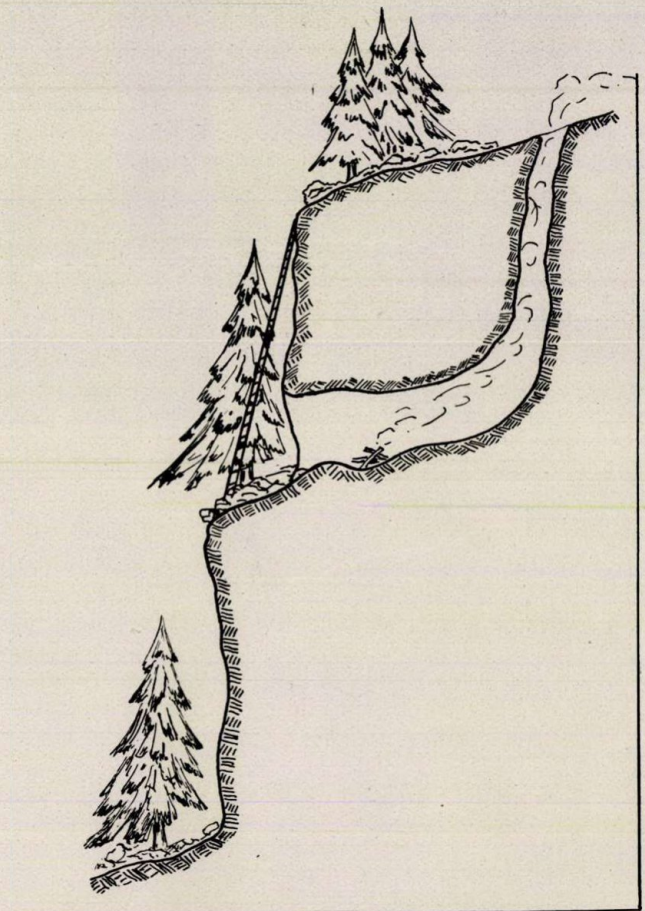
A hunyadmegyei Kimpulüneág községben ma is bizonyára sokan meg tudják mutatni azt a *Kimpusirului* nevű erdei rétet, amelynek északi mesgyéjét meredek mészkősziklafalak alkotják. E falak tövében volt annak a barlangnak a nyílása, amelyben vadászati kirándulások alkalmával tanyázni szoktam. Az említett faluban egy odairányuló kutatócsapat megszervezésénél a legalkalmasabb vezetők a következők volnának: *Sztáncs Juon Gorlopán*, *Mozsotka Juon lui Petru* és *Hamz Juon Forgács*. Sokkal inkább ajánlom azonban *Bancsilla Gyorgye lui Gavril* és *Martin Juon*, iszkronyi lakosokat, akik annakidején vadőreim voltak és a helyi viszonyokat sokkal jobban ismerik. Ez utóbbiak azt a gyalogösvényt is meg tudják mutatni, amelyet 1908-ban olasz erdőmunkásaimmal építtettem. Ez a gyalogút a Rimpusirului barlang bejáratától kiindulva, a *Csokányele* nevű gerincen fölfelé, a fenyőerdő felső széléig vezet. A lapunk augusztusi számában megjelent cikkemben említett zergebakot a mellett az ösvény mellett, a legmagasabb helyen nőtt fenyőfára akasztottam. Ezen fölül már csak gyalogfenyő tenyészik. A szóbanforgó ibex-szarvakra 1910 szeptember hó első napjaiban találtam rá. Annak a havasnak a neve, ahonnan az engem útbaigazító kutyaugatás hallatszott: *Oszlia*. Az emlékezetem alapján készült és olvasóinknak most bemutatott rajz mutatja a leghívebben a hiába kutatott barlang fekvését. Azt hiszem, hogy nem tévedek, midőn a barlanglakóról feltételezem, hogy lakásának bejáratát csak létra segítségével tudta megközelíteni.

Nem akarom azonban az alkalmat elmulasztani, hogy *Éhik Gyula dr.*, valamint Szalay A. Béla e tárgyra vonatkozó egyéb megjegyzéseihez is hozzászóljak. Be kell vallanom, hogy Szalay cikkének elolvasása után az e tárgyról alkotott saját véleményemet, amelyet az ezt az eszmecserét megindító közleményemben kifejtettem némileg felülvizsgáltam.

Éhik dr. a Jámbor által, valamint általam közzétett adatok alapján arra következtet, hogy az ibex a Retyezáton még a XIX. században is élt. Ezt egyáltalán nem hihetem. *Buda Ádám*, *Buda Károly*, *Tornya Gyula*, édesatyám és retyezáti más vadászok, akik már a múlt század közepén gyűjtöttek erre a kérdésre vonatkozó tapasztalatokat, illetve adatokat, sohasem említették a köszáli-kecskét bármiféle vonatkozásban. De tudtommal *Nándra Abi*, aki a Retyezátnak az 1848 előtti időben a leghíresebb vadásza volt, sem beszélt soha a köszáli-kecskéről. *Buda Ádám*, akivel annakidején erről a kérdéstről néha beszélgettem, erről nekem mindenesetre szólt volna.

Az 1910-ben a barlangban talált szarvakat a két legvénebb oláh puskásnak is megmutattam. Ezeknek a puskásoknak erdélyi oláh falusi fogalmak szerint — annak ellenére, hogy sohasem utaztak vasúton — az volt a híriük, hogy világ-látott emberek. Mint juhászok, bejárták a Balkán nagy részét és törökül is tudtak. Ezek kijelentették, hogy ilyen kecskék a mi havasainkon sohasem éltek. Ellenben a Dobrudzsában és Törökországban több helyen láttak ilyen trofeákat, de azok napkeletről, a tengerentúli havasokról származtak, vagyis nagyon valószínű, hogy kaukázusi ibex-szarvakat láttak.

Az a terület, ahol azokat a bizonyos szarvakat találtam, valamikor a tizmánai kolostor tulajdona volt. Az ott lakó szerzetesek görögök voltak. A kolostor, illetve szerzetesrend kötelékébe azonban mindig olyan remeték is tartoztak, akik a legelhagyatottabb vadonban, nehezen felkutatható barlangokban éltek. Egy ilyen remetét magam is ismertem, aki a *Szurduk*-szoros sziklái között állítólag negyven évig tengette életét. Azért lehetségesnek tartom, hogy abban a barlangban, amelybe akaratlanul bekerültem s amelyre ismét rátalálnom

Keresztmetszete annak a barlangnak és környékének, amelyben Maderspach Viktor köszáli-kecskeszarvakat talált. Maderspach vázlata alapján rajzolta Szombath László.

nem sikerült, szintén ilyen remete élt, aki zárdafőnökétől messze földről származó ibex-szarvakat kapott, hogy azokból kanalakat és talán még egyéb apró használati tárgyakat faragjon. Ezért leletemből nem mernék százszázalékos biztonsággal arra következtetni, hogy azok az ibex-szarvak olyan állatok a fejét ékesítették, amely a Retyezáton élt.

A Jámor-féle, 1905 évbéli leletről nekem is van tudomásom. Amint azokról a szarvakról hallottam, azonnal felkerestem Grósz Hermann Petrosényben, de elkéstem. Valaki a szarvakat már megvette volt. Hogy azok honnan származ-